

Deseti dio

BRIGADA U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA ZA OSLOBOĐENJE ZEMLJE

POKRET IZ DOLINE RIJEKE BOSNE U DOLINU KORANE I MREŽNICE KOD KARLOVCA

Po oslobođenju Zenice podoficirska škola 4. divizije, 12. aprila, krenula je u Sarajevo radi prijema 11.000 regruta iz Srbije i sprovođenja do Zagreba radi popune jedinica 2. jugoslovenske armije.

U Zenici je kao posada ostala 11. brigada. U sastav brigade sa terena Olova stigao je i 3. bataljon.

Sa 3. bataljonom nije se vratio i Đuro Milinović. On je u međuvremenu postavljen za zamjenika komandanta 6. krajiške brigade.

U 11. brigadi je do kraja aprila došlo do većih kadrovskih promjena i to:

Politički komesar brigade Joco Marjanović upućen je u Sarajevo na novu dužnost. Na njegovo mjesto postavljen je Milisav Nikić. Komandant grupe bataljona Mićo Kolundžija postavljen je za zamjenika komandanta 53. divizije. Za komandanta 11. kozaračke brigade postavljen je Mikan Marjanović, a za zamjenika komandanta brigade Mirko Bašić. Za komandanta 1. bataljona postavljen je Milan Đukanović, a za političkog komesara 1. bataljona

Dragomir Radišić. Za zamjenika političkog komesara 1. bataljona postavljen je Ljubomir Bakić.

Sastav štaba 11. kozaračke brigade i štabova bataljona u drugoj polovini aprila 1945. bio je:

Štab brigade: komandant Mikan Marjanović, politički komesar Milisav Nikić, zamjenik komandanta Mirko Bašić, zamjenik političkog komesara Živko Rodić, načelnik štaba Mehmed Imširpašić, oficir OZN-e Muhamed Đeldum, obavještajni oficir Dušan Babić, intendant Stojan Dojčinović, referent saniteta Olga Dujmović i brigadni ljekar dr Nevenko Rajf.

Stab 1. bataljona: komandant Milan Đukanović, politički komesar Dragomir Radišić, zamjenik političkog komesara Ljubomir Bakić i zamjenik komandanta Mile Pucar.

Stab 2. bataljona: komandant Miloš Kasabašić, politički komesar Slavko Mikulić, zamjenik političkog komesara Josip Rukavina i zamjenik komandanta Uroš Stojaković.

Stab 3. bataljona: komandant Branko Borovnica, zamjenik komandanta Mihajlo Janjetović, politički komesar Rajko Kukulj i zamjenik političkog komesara Simo Resan.

Štab 4. bataljona: komandant Lazo Predojević-Mrkoš, politički komesar Mirko Tomić, zamjenik komandanta Nikola Ćuk i zamjenik političkog komesara Gligo Stojaković.

Štab artiljerijskog divizion: komandant Dušan Obradović, politički komesar Bogdan Šmitran, zamjenik komandanta Radoje Čajdo i zamjenik političkog komesara Branko Rašić.

FORMACIJSKI SASTAV I BROJNO STANJE BRIGADE
U DRUGOJ POLOVINI APRILA 1945.

Jedinica	Starješina i boraca	k o n j a		
		jahaćih	tovarnih	teglećih
1. bataljon	476	2	26	
2. bataljon	506	3	28	4
3. bataljon	514	2	18	
4. bataljon	471	2	36	
Art. divizion	351	1	46	19
Ceta za vezu	113		8	4
Izviđačka četa	65		2	
Inžinjerijski vod	18		1	2
Štab i zaštitnica	82	4	8	4
Itendantura	113	1	12	24
Sanitetski vod i ambulanta	87	1	5	4
Svega:	2.796	16	189	61

Brigada je stigla u dolinu Lašve i Bosne pre 20. oktobra 1944. Tada je imala 1.400 boraca. Jedanaestog aprila 1945. brigada završava borbe u dolini Lašve i Bosne oslobođanjem Zenice, a njeno brojno stanje udvostručava.

To je bio rezultat šestomjesečnih uspješnih borbi u kojima su neprijatelju nanijeti veliki gubici i od kojega je zaplijenjeno oružje i ratna oprema sa kojim su naoružani novi borci sa područja Travnika i Zenice.

POKRET BRIGADE IZ ZENICE DO KARLOVCA

Po oslobođenju Sarajeva i doline Bosne Generalštab JA naredio je da sve jedinice odmah krenu na zapad prema Sloveniji radi definitivnog uništenja neprijatelja na našoj teritoriji.

U vezi sa tim štab 4. krajiške divizije naređuje 11. brigadi da izvrši pokret 15. aprila iz Zenice na prostoriju Travnik — Turbe, da bi već sutradan stigla u Jajce. U

Jajcu se sa brigadom i štabom brigade oprostio dotadašnji komandant brigade Mićo Kolundžija.

Sedamnaestog aprila brigada je bila u Mrkonjić Gradu, slijedećeg dana u Čadavici i Kadinoj Vodi.

Devetnaestog aprila brigada je izvršila pokret u selo Ivanjsku a zatim u Trn gdje je ostala do 23. aprila pripremajući se za napad na neprijatelja u Banjaluci. Brigada je imala zadatak da napadne neprijatelja u Trnu i da ga odsječe od Banjaluke. Međutim, pošto je neprijatelj noću 21/22. aprila pobjegao iz Banjaluke i do napada nije došlo.

Dvadesetčetvrtog aprila brigada je stigla u Prijedor.

Zatim slijede svakodnevne marševske etape: u selu Majkić Japri je 25. aprila, a sutradan u selu Vojevac i Gudavac; 27. aprila u Cazinu; 28. aprila u selu Lađevac i 29. aprila brigada se smjestila na prostoriji sela Miloševac — Pavići — Gornji Poloj gdje je došla u dodir sa neprijateljem.

ZAVRŠNE BORBE OD 30. APRILA DO 15. MAJA 1945.

Pristigavši na prostoriju sela Miloševac, Pavići i Gornji Poloj, 29. aprila poslije podne i u toku noći štab brigade sa štabovima bataljona je izviđao neprijateljske položaje koje je zaposjeo na šumovitoj Polojskoj Kosi i sjevernije braneći prilaze dolini rijeke Mrežnice sa istoka i Karlovcu sa juga.

Odbanom na ovim položajima neprijatelj je obezbjeđivao 34. i 21. njemački korpus, koji su se povlačili dolinom Save prema Zagrebu, a i sam grad Zagreb.

Zato je naređeno Nijemcima i ustašama na odbrambenoj liniji Mrežnice da se brane do poslednjeg vojnika kako prodor preko te linije snage 2. jugoslovenske ar-

mije ne bi izbile zapadno od Zagreba u reon Samobora i odsjekle povlačenje njemačkih komandi i ustaških vođa.

Štab brigade i štabovi bataljona su utvrdili prednju liniju odbrane neprijatelja. Branili su je Nijemci i ustaše. Bliže podatke, međutim, o snazi i rasporedu neprijatelja kao i njegovoj identifikaciji trebalo je tek utvrditi, jer prije dolaska 4. divizije ovdje nije bilo drugih jedinica jugoslovenske armije, od kojih bi se dobili podaci.

To je bila novoformirana linija koja je organizovana poslije borbi na Bihaću. Naime, 4. jugoslovenska armija je marta 1945. razbila jedinice 15. brdskog njemačkog korpusa. Jedinice 373. njemačke »Tigar« divizije povukle su se dolinom Une prema Dvoru, a 104. lovačka divizija prema Karlovcu.

Poslije oslobođenja Bihaća, Vrhovni komandant naređuje 4. armiji prodor do Trsta i oslobođenje ovog grada, a 2. jugoslovenskoj armiji u čijem sastavu je i 4. krajiška divizija od 24. aprila, kada je rasformiran 5. korpus, da prodire dolinom Save, Korane i Mrežnice prema Sloveniji.

Do pristizanja 4. divizije jedinice 104. njemačke lovačke divizije su imale dovoljno vremena da se utvrde i organizuju za odbranu. Ovoj diviziji je pristiglo za pojačanje i 2000 ustaša, koje su se povukle iz Bosne i Slavonije prema Zagrebu.

Obavještajni oficir 11. brigade 29. aprila učinio je sve da dozna koje se neprijateljske jedinice nalaze ispred brigade, ali od naroda nije mogao ništa doznati, jer to su bile jedinice koje su stigle od Bihaća i kao takve nepoznate. Područni obavještajni organi nisu uspjeli do tada utvrditi snage neprijatelja. Vremena za utvrđivanje podataka nije bilo. Odlučeno je da ujutru 30. aprila u 4.00 časova pređe u napad.

Neprijatelj je branio liniju od rijeke Mrežnice k. "277 — k. 213 — Perjašica — Svojići — k. 245.

Stab 11. brigade nije znao da te položaje brani 724. lovački puk 104. njemačke lovačke divizije. Onaj isti puk koji je vodio krvave borbe juna i jula 1942. na Kozari, •onaj isti puk koji je formirao borbenu grupu »Majer« za vrijeme operacije »Lavina« kod Travnika januara 1945. godine. Sada se po treći put ovaj puk susreo u borbi sa Kozarčanima, ali ovaj put u poslednjoj odbrani, a ne napadu kao u prva dva slučaja. Sredinom maja 1945. ovaj puk će biti zarobljen.

Borbe su počele 30. aprila u 4.00 časova napadom 2. i 3. bataljona. Izvršena su dva napada i oba bezuspješno. Potom se uvodi na lijevo krilo 1. bataljon, a 3. bataljon pomjera u desno.

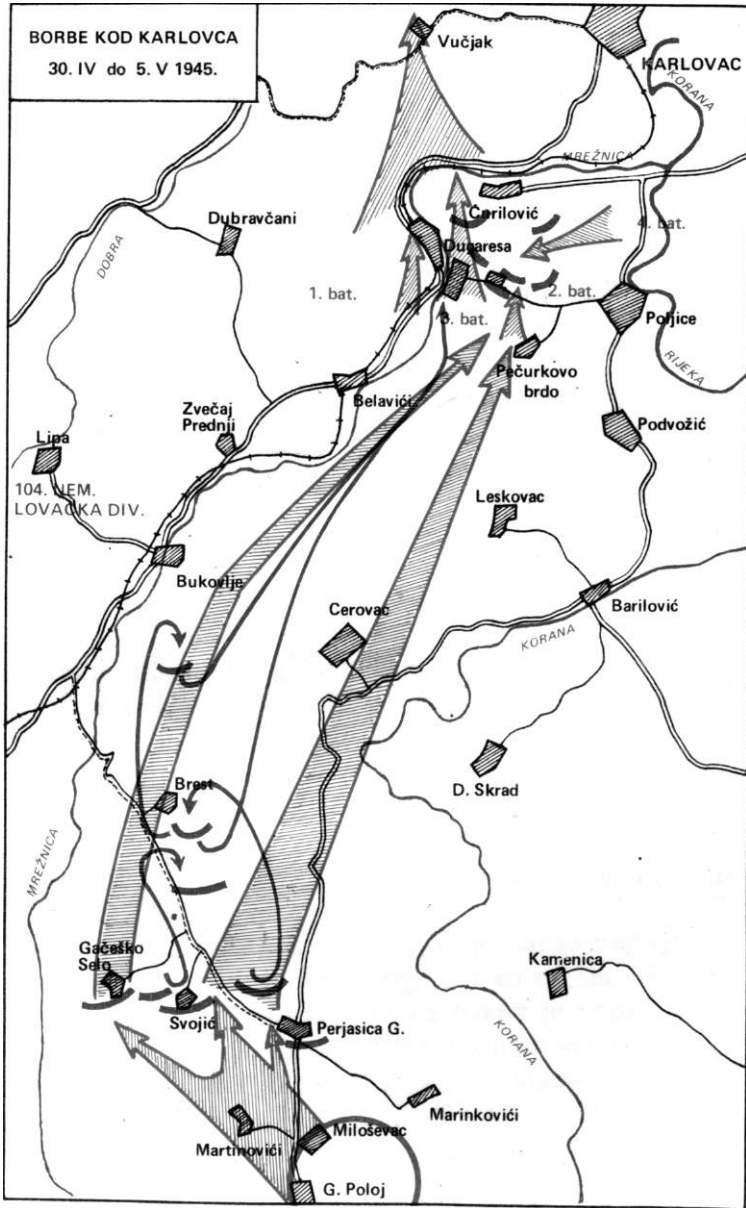
Artiljerijski divizion brigade cijelo vrijeme je vatrom podržavao napad sva tri bataljona.

Neprijatelj je toga dana imao oko 160 mrtvih i ranjenih, a brigada 7 poginulih i 74 ranjena.

Prvog maja po naređenju štaba divizije u 9.00 časova pomjereno je desno krilo brigade do sela Svojića, a zatim u 15.00 časova uz jaku podršku artiljerije jurišem probijena neprijateljska odbrana. Neprijatelj je gonjen u pravcu Mateškog sela i Tomišićeva Brda. Gubici neprijatelja bili su 64 poginula i 54 ranjena vojnika, a brigade 4 poginula i 13 ranjenih boraca. Zaplijenjeno je 5 pušaka, 8 telefona, 1 radiostanica i ostala ratna oprema. Uništen je 1 protivtenkovski top, 3 radiostanice i 5 konja.

Drugog maja nastavljeno je gonjenje neprijatelja sa snagama 1. i 4. bataljona i dijelom 2. bataljona. Neprijatelj je kod sela Mihaljić uspio da umakne i 1. bataljon je ostao bez dodira sa neprijateljem. Drugi bataljon dijelom snaga je gonio neprijatelja na svom pravcu i izbio na željezničku stanicu Zvečaj. Četvrti bataljon se sukobio

BORBE KOD KARLOVCA
30. IV do 5. V 1945.

sa neprijateljem, koji se kretao od rijeke Mrežnice prema Jankovom Selištu. Neprijatelj je iz Jankovog Selišta protjeran u selo Vukovje.

Trećeg maja 1. bataljon se sukobio sa neprijateljem u selu Reljićima i selu Vinicama, gdje se neprijatelj održao na položajima.

Četvrti bataljon izbio je ujutru u 3.00 časova na liniju selo Varoš — k. 321 — selo Vince i primio borbu. Oko 10.00 časova 1. i 4. bataljon su smjenjeni a u borbu su ubačeni 2. i 3. bataljon. Neprijatelj se žilavo branio, naročito na kotama 321 i 244. U 11.00 časova štab 4. krajiške divizije je naredio da se likvidira neprijatelj na kotama 321 i 244, prodre u selo Mrzlo Polje, forsira Mrežnica i lijevom obalom rijeke obuhvatno zauzme Karlovac.

Brigada je snažnim jurišem zauzela obadve kote (321 i 244). Tada neprijatelj koncentriše jaku artiljerijsku i minobacačku vatru, poslije koje vrši protivnapad i povraća položaje na navedenim kotama.

U prvi sumrak 1. i 4. bataljon sa protivtenkovskom baterijom su prebačeni na lijevu obalu Mrežnice. Prodirući cestom sukobili su se sa neprijateljem na 2 kilometra ispred Duge Rese.

Drugi d 3. bataljon vodili su na kotama 321 i 244 borbu cijelu noć 3/4. maja. Pred zoru 4. maja 3. bataljon je prodro na kotu 244, zauzeo je i zatim izbio u selo Mrzlo Polje. Drugi bataljon nije uspio likvidirati neprijatelja na k. 321.

Četvrtog maja 1945. 4. bataljon je napao neprijateljske položaje između k. 164 i trg. 321 sa ciljem izbijanja neprijatelju u bok. Istovremeno sa fronta je napao 2. bataljon na trg. 321 da bi omogućio 4. bataljonu prodor na kotu. Žestokim jurišem neprijatelj je savladan na k. 164, ali trg. 321 nije zauzet i pored nekoliko juriša 2. bataljona. U borbi 4. maja teško je ranjen politički komesar 4.

bataljona Mirko Tomić. Umjesto ranjenog Mirka Tomića na dužnost političkog komesara 4. bataljona postavljen je Milan Vejnović.

Petog maja pokušalo se opet prodrijeti između koje 164 i trg. 321, ali bez uspjeha.

U 16.00 časova štab 4. divizije naređuje opšti napad. Dvije čete 4. bataljona napale su neprijatelja na trg. 321, sa zapadne strane, a dvije čete 1. bataljona sa fronta. Poslije 6 časova neprekidne borbe neprijateljski položaji su razbijeni i 11. brigada je izbila u selo Malu Svarču. Time se borba za brigadu završava na prostoru Karlovca. Četvrta divizija je razbila 104. njemačku lovačku diviziju čije su se oslabljene snage povukle prema Zagrebu.

Jedanaesta brigada po naređenju štaba 4. divizije nastavlja gonjenje neprijatelja preko sela Kamensko — Rječice i izbija u Stojdragu. Odatle poslije kraće pripreme 9. maja poslije podne vrši napad na neprijatelja na liniji Veliki Crnik — selo Mala Dolina. Poslije slabijeg otpora je neprijatelj odstupio. Brigada izbija u Samobor kasno noću 9/10. maja.

Desetog maja brigada goni neprijatelja pravcem Brezana — Brežice, prebacuje se preko rijeke Krke i izbija u Donje Skopice i mjesto Krško. Iz Krškog odmah produžava cestom za Mrtvice i čisti od neprijatelja mjesto Brežice.

Jedanaestog maja nastavljeno je gonjenje neprijatelja sjeverozapadno od Brežica prema selu Zdole i u pravcu Videma.

U selu Zdole neprijatelj je pokušao dati otpor, ali je snažnim udarom brigade potpuno razbijen i rastjeran, pa je u grupama bježao prema Celju.

Prvi bataljon je u međuvremenu presjekao cestu na sektoru Stari Grad — Vrbinska Vas gdje je opkolio i zarobio veću grupu ustaša i Nijemaca sa velikom komorom.

Dvanaestog maja 1945. 3. bataljon na desnom krilu brigade prodira pravcem Jablanica — Javorak — Peršje — Zloka, a na lijevom krilu brigade 4. bataljon pravcem Senava — Brežje — Stranje — Zloka — Propratno. Toga dana brigada stiže u Srbotinju gdje zarobljava veću grupaciju neprijateljskih vojnika.

Istovremeno izviđačka četa brigade prodirala je šumom i izbila iznad sela Planina i zarobila 550 ustaša. Jedan dio ustaša je ispred izviđačke čete pobjegao u selo Planinu. To obavještajni oficir doznaje i obavještava štab brigade koji hitno u tom pravcu upućuje 4. bataljon. U selu Planina ustaše su iznenađene i zarobljene od jedinica 4. bataljona.

Četrnaestog maja 11. brigada se po naređenju štaba 4. divizije koncentrisala u Rajhenburgu odakle je 15. maja krenula u Svetu Nedelju i tu proslavila dan pobjede nad fašizmom i oslobođenje naše zemlje.

Iz Svete Nedelje brigada je krenula u Šibenik gdje je stigla krajem maja i zadržala se kraće vrijeme da bi iz Šibenika već 11. juna krenula preko Drvara — Jajca — Sarajeva i Romanije za Srbiju i razmjestila se u Valjevu gdje joj je bio određen mirnodopski raspored.

*

U završnim borbama za konačno oslobođenje zemlje 11. kozaračka brigada vodila je žestoke borbe i u tim borbama nanijela neprijatelju velike gubitke. Neprijatelj je imao 798 poginulih, 718 ranjenih i 1259 zarobljenih.²⁸⁷

U borbama, naročito u reonu Karlovcu, brigada je imala dosta velike gubitke: 51 poginulog i 223 ranjena borca i rukovodioca.

²⁸⁷ AVII k. 776-A, rg. br. 5—1/8.

Među poginulim rukovodiocima u zadnjih 15 dana rata bili su: Franjo Franković, potporučnik, poginuo 30. 4. 1945, Gojko Ćuk, zastavnik, 1. 5, Ljuba Đukanović, vodnik, 1. 5, Bećo Fajković, zastavnik, 2. 5, Ilija Šmitran, vodnik, 2. 5, Milutin Kos, st. vodnik 3. 5, Midhat Begović, zastavnik 3. 5, Milan Kelečević, potporučnik, 4. 5, Branko Vignjević, poručnik 4. 5. i Stanko Troha, potporučnik, 4. 5. 1945. godine.²⁸⁸

Ukupni gubici brigade od formiranja do završetka rata bili su: poginulih boraca i rukovodilaca 523, umrlo od rana i bolesti 30, nestalo boraca 122 i ranjeno boraca i rukovodilaca 1.647.

Ukupni gubici neprijatelja bili su: ubijeno oko 4.880 vojnika i oficira, zarobljeno 3.810, ranjeno oko 2.863.

.

Za vrijeme borbenih dejstava na području Kozare pored navedenog, 11. brigada je porušila željezničku prugu između Banjaluke i Dobrljina na 54 mjesta, u dužini oko 23 kilometra. Uništila ili oštetila 17 lokomotiva i 151 vagon. Uništila 5 njemačkih tenkova i 11 kamiona. Pokupila oko 25 kilometara telefonskog kabla i zaplijenila 15 telefona. Srušila 9 mostova i zapalila 5 željezničkih stanica. Porušila bezbroj bunkera i dr.

Za uspješno izvedene akcije brigada je tri puta bila pohvaljivana od Vrhovnog štaba i to prilikom oslobođenja Prijedora, Travnika i Karlovca i nekoliko puta od štaba 5. korpusa NOVJ. Isto tako za uspješno vođenje borbe brigada je odlikovana ORDENOM ZASLUGA ZA NAROD I ORDENOM BRATSTVA I JEDINSTVA.

²⁸⁸ AVII k. 776-A, rg. br. 6—2/8.